СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том III

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ III

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME III

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ III
ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

THE FRANCHISE BUSINESS MODEL IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL BUSINESS: OPPORTUNITIES AND LEGAL PERSPECTIVES
Prof. Dr. Emilija Gjorgjioska, PhD, Prof. Dr. Tatjana Spaseska, PhD, Prof. Dr. Aneta Risteska-Jankuloska, PhD, Prof. Dr. Dragica Odzaklieska, PhD 9

ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ СРЕД МЛАДИ БЪЛГАРСКИ ПРЕДПРИЕМАЧИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Любомир Николов..... 19

ПОТЕНЦИАЛ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СХЕМИ ЗА КАЧЕСТВО ПРИ СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРОДУКТИ И ХРАНИ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Марина Николова..... 27

ПРИЛАГАНЕ НА КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ ПРИ МОНИТОРИНГ НА ДЕБИТОРСКАТА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ
Проф. д-р Светослав Илийчовски..... 37

ФОЛКЛОРНИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО РЕСУРС ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ: СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД
Проф. д-р Теодора Димитрова, д-р Захарина Томова 47

ОЦЕНКА НА ЧУВСТВИТЕЛНОСТТА НА ВЪТРЕШНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ОСНОВНИ ХРАНИТЕЛНИ ПРОДУКТИ В КОНТЕКСТА НА ХРАНИТЕЛНАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ангел Саров, Гл. ас. д-р Михаела Михайлова, гл. ас. д-р Даниела Цвяткова, гс. д-р Боряна Козарева, ас. Диляна Бояджиева 54

ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ НА БАЛКАНИТЕ – ХРОНОЛОГИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Добрин Ганчев, доц. д-р Сергей Найденов 62

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УПРАВЛЕНСКИЯ ПРОЦЕС В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА
Доц. д-р Елена Йорданова, гл. ас. д-р Георги Ангелов, гл. ас. д-р Цветан Марков..... 73

ПОДКРЕПА НА ИНИЦИАТИВИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ - ВОДЯТ ЛИ ПОЛОЖИТЕЛНИТЕ НАГЛАСИ ДО ГОТОВНОСТ ЗА ПОЕМАНЕ НА РАЗХОДИ?
Доц. д-р Емил Николов 78

ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА – ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОНТЕКСТ
Доц. д-р Искра Пантелеева, проф. д-р Беата Сковрон-Миелник, гл. ас. д-р Себастиан Наройчик..... 88

ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ КАТО ДВИГАТЕЛИ НА НОВИТЕ ТЕНДЕНЦИИ В ТУРИЗМА
Доц. д-р Любка Илиева, проф. д.ик.н. Марина Алексеевна Измайлова 97

ИНОВАЦИОННИ ПОДХОДИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРОПЕРАТОРСКАТА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Любомира Тодорова 105

СЕМЕЙНИЯТ БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ КАТО МОДЕЛ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Петранка Мидова 112

ПРИНОС НА ИКОНОМИКАТА НА СПОДЕЛЯНЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Петя Иванова..... 119

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА АНАЛИЗА НА ГОЛЕМИ ДАННИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ РИТЕЙЛ СЕКТОРА: ПРИМЕРИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ
Доц. д-р Симеонка Петрова..... 127

THE ROLE OF DIGITAL ECOSYSTEMS IN ACCELERATING ENTREPRENEURIAL CAPACITY IN EMERGING ECONOMIES
Assoc. Prof., PhD Tatiana Bucos..... 137

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА И ГЕОПОЛИТИЧЕСКА КРИЗА
Доц. д-р Тихомир Личев..... 145

СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА – ХАРАКТЕРИСТИКИ, ЦЕЛИ, ОБХВАТ
Гл. ас. д-р Ваня Ганева..... 151

ДИСПРОПОРЦИИ В ДИГИТАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова, гл. ас. д-р Иван Маринов..... 158

СЪТРУДНИЧЕСТВОТО И ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ КАТО ДВИГАТЕЛИ ЗА ИНОВАЦИИ И РАЗВИТИЕ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Гл. ас. д-р Ивайло Костов 166

THE INTRODUCTION OF THE EURO AND THE FUTURE OF RETAIL TRADE IN BULGARIA: ATTITUDES AND PROSPECTS
Head Assist. Prof. PhD, Ivan Marinov 173

СЪВРЕМЕННИ АГРОБИЗНЕС РЕШЕНИЯ В КОНТЕКСТА НА КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева..... 181

ДИГИТАЛНО ПРЕПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ: ИНОВАЦИИ, МАРКЕТИНГ И ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Кристина Шопова, д-р Юлия Проценко 188

СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ГРИФИД ХОТЕЛИ
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 196

ТЪРГОВСКИ КОМУНИКАЦИИ И ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ ОТ СЪВРЕМЕННИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФИРМИ
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 204

ДОВЕРИЕТО В СПОДЕЛЯНЕТО НА ЗНАНИЯ
Гл. ас. д-р Явор Станев 208

ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В КОНТЕКСТА НА НАГЛАСИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО И БИЗНЕС
Ас. д-р Александър Личев 217

ТЕНДЕНЦИИ ПРИ РЕГИСТРАЦИЯТА НА ДРУЖЕСТВА С ПРОМЕНЛИВ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Елена Вълчева 225

ТЪРГОВСКИТЕ ФИРМИ В СВИЩОВ В ПЕРИОДА ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО ДО ВОЙНИТЕ (1912-1918 Г.) – ОБЩ ПРЕГЛЕД
Преп. д-р Емилия Вачева 232

СПЕЦИФИКИ ПРИ „МОДУЛИРАНЕ“ НА ПРАВООТНОШЕНИЯТА В АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“ /ОБЗОР НА ПОРОЧНАТА САНКЦИОННА ПРАКТИКА
Преп. Игнат Папазов 240

ОБОГАТЯВАНЕТО НА ДЛЪЖНОСТТА – СТРАТЕГИЯ ЗА МОТИВАЦИЯ И ПРЕДПОСТАВКА ЗА ФОРМИРАНЕ НА НЕФОРМАЛНИ ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ
Докторант Анелия Станева 246

РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ В РАЗВИТИЕТО НА ПОДХОДА ЛИДЕР КЪМ ВОМР
Докторант Аделина Ангелова 253

ПОТЕНЦИАЛ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ГОЛФ ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ангел Ангелов 263

ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТОСТТА И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В БАЛНЕО, СПА И УЕЛНЕС ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Антоанета Христова, ас. д-р Бартош Марчинковски 270

ДИСБАЛАНСИ И ПАЗАРНИ ДЕФОРМАЦИИ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Атанас Атанасов 278

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ПОТЕНЦИАЛА НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Боримил Шопов 285

КЛИМАТОЛЕЧЕНИЕТО КАТО СПЕЦИАЛИЗИРАНА ФОРМА НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ: ТЕОРЕТИЧЕН АНАЛИЗ И КОНЦЕПТУАЛНО ПОЗИЦИОНИРАНЕ
Докторант Ваня Стоева-Андонова..... 290

ОТ ЛИНЕЙНИЯ КЪМ КРЪГОВИЯ МОДЕЛ: КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ И СЕКТОРНИ ПРОЯВЛЕНИЯ В ТУРИЗМА
Докторант Виктория Георгиева Джамбазка..... 297

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ОСНОВНИ НАПРАВЛЕНИЯ И ЦЕЛЕВИ ОРИЕНТИРИ
Докторант Деница Гъркова 306

ЗАЩО ESG НЕ РАБОТИ (И КАК ДА ГО НАПРАВИМ ДА РАБОТИ): КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА ESG ПРАКТИКИТЕ В МСП
Докторант Десислава Белева-Димитрова 313

МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ
Докторант Ива Пламенова Панайотова..... 324

ТЕХНОЛОГИЧНИТЕ ИНОВАЦИИ КАТО ФАКТОР ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Докторант Калин Борисов..... 332

ФИНАНСИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ЧРЕЗ НПВУ И ЕВРОПЕЙСКИТЕ ФОНДОВЕ
Докторант Мария Иванова Павлова-Кондрова..... 340

ЗАПЛАХИ ЗА КОРПОРАТИВНАТА СИГУРНОСТ ПРЕД ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС
Докторант Ралица Йовчева..... 349

ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ КАТО ФАКТОР ЗА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Теодора Попова 357

РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИЯТА В БЪЛГАРИЯ – РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ
Докторант Тихомир Георгиев..... 367

РОЛЯТА НА КЕТЪРИНГ ОБСЛУЖВАНЕТО КАТО ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ АТРАКТИВНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СЪБИТИЯ
Докторант Цветелина Петрова..... 375

СЪВРЕМЕННИ МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОДИ ПРИ РЕАЛИЗИРАНЕ НА УЧЕНИЧЕСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПЪТУВАНИЯ
Докторант Цветелина Телбис 382

ИНТЕГРИРАНЕ НА КРЪГОВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА КАТО ОСНОВА ЗА ПРЕХОД КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0
Докторант Захари Пенев..... 390

ESG PERFORMANCE AND MARKET VALUATION IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: THE MODERATING ROLE OF IDIOSYNCRATIC RISK
PhD student Yan Fu 398

R&D CAPITAL INTENSITY AND FIRM VALUE IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: EVIDENCE FROM OWNERSHIP HETEROGENEITY
PhD student Xinyue Du 412

UNMANNEDSTORES–НОВАТА КОНЦЕПЦИЯ В СВЕТОВНАТА ТЪРГОВСКА ПРАКТИКА
Студент Аница Декова 425

ОТРАСЛОВА СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА И НЕЙНОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
Студент Борислава Горецова 431

ВЛИЯНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ВЪРХУ УПРАВЛЕНСКИТЕ РЕШЕНИЯ В МАЛКИЯ БИЗНЕС
Студент Даяна Пламенова Лучева 441

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

ELENA DALLES AND PHILANTHROPY IN BELLE ÉPOQUE: HERITAGE, SOCIAL IMPACT AND CULTURAL LEGACY
Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 455

РЕСУРСНИ И ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА ИИ-БАЗИРАНИ СИСТЕМИ В БЪЛГАРСКИТЕ ЧИТАЛИЩА
Доц. д-р Александрина Александрова, гл. ас. д-р Атанаска Решеткова, гл. ас. д-р Евгени Овчинников 487

ОТВЪД РЕКА ДУНАВ: НЕВИДИМИЯТ ИКОНОМИЧЕСКИ, ИНТЕЛЕКТУАЛЕН И КУЛТУРЕН МОСТ МЕЖДУ СВИЩОВ И БУКУРЕЩ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ
Доц. д-р Александър Ганчев 495

КУЛТУРНОТО И ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО ОБЕКТ НА УСТОЙЧИВАТА ОТЧЕТНОСТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, студент Emanuel Proenca Gomes, студент Rodrigo Miguel Gomes Rodrigues, студент Lara Alexandra De Paiva Tome, студент Miguel Angelo Bretes Pereira Carolo студент Santiago Pimenta Fernandes, студент Faisal S. A. Abulhatal 502

ПАРАДОКСИТЕ НА ЕДИН ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТ: РЕСТОРАНТ И БАР-ВАРИЕТЕ „ЦИГАНСКИ ТАБОР“ МЕЖДУ ЕТНИЧЕСКАТА КУЛТУРА И КОМЕРСИАЛНАТА ЕКЗОТИЗАЦИЯ
Доц. д-р Йелис Еролова, гл. ас. д-р Бехрин Шопова 509

РАЗВИТИЕ НА СТОПАНСКАТА ЕТИКА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Катя Личева 517

REMARKABLE, VETERAN AND MONUMENTAL TREES AS HERITAGE: RECOGNITION AND THE GOVERNANCE OF CARE IN SELECTED EUROPEAN JURISDICTIONS
Assoc. Prof. Lucia Nováková, PhD, Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 522

ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯТ МОДЕЛ НА СТОПАНСКАТА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“ ЗА КАЧЕСТВО И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – 90 ГОДИНИ ЛИДЕРСТВО В ИКОНОМИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТРАНАТА
Доц. д-р Росица Колева 540

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИНОВАЦИИ В КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ
Гл. ас. д-р Милен Атанасов, ас. д-р Йоана Константинова..... 550

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE EDUCATION SYSTEM
Senior Instructor PhD in Economic Sciences Fuad Jabbarov Zeydulla Oglu 558

POTENTIAL OF INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORKS PROTECTING INTRINSIC VALUES IN CULTURAL HERITAGE
Assistant Professor PhD Said Edaich 567

MANAGEMENT OF CULTURAL-RELIGIOUS HERITAGE: HISTORICAL, SPIRITUAL, AND INTERNATIONAL DIMENSIONS OF FÁTIMA AND CZĘSTOCHOWA
Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD, Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Elżbieta Karaśq, PhD..... 576

INDUSTRY-ORIENTED CHINESE CRAFTS: AN EXPECTATIONS PERSPECTIVE
Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD 588

WOMEN DONATIONS TO SWEDISH RELIGIOUS INSTITUTIONS
PhD student Ciocoiu Elena-Adriana 599

РОЛЯТА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ЗА ОПАЗВАНЕТО НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
Студент Димитрийка Атанасова Чакова 606

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО РЕСУРС ЗА МЕСТНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В МАЛКИТЕ ГРАДОВЕ
Студент Николина Кирякова 615

КЛИМАТОЛЕЧЕНИЕТО КАТО СПЕЦИАЛИЗИРАНА ФОРМА НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ: ТЕОРЕТИЧЕН АНАЛИЗ И КОНЦЕПТУАЛНО ПОЗИЦИОНИРАНЕ

Докторант Ваня Стоева-Андонова[1]

Резюме: *На основата на теоретичен анализ се изяснява същността на климатолечението, като се предлага авторово определение на понятието и се определя мястото му в структурата на здравния туризъм. Обосновава се разбирането, че при наличие на туристическа мобилност климатолечението придобива характеристиките на специализирана форма на здравния туризъм, основана на взаимодействието между природно-климатични ресурси, лечебно-профилактично въздействие и организиран престой в подходяща дестинация.*

Ключови думи: *климатолечение, климатотерапия, климатопрофилактика, здравен туризъм, климатолечебен туризъм, медицински туризъм*

JEL: Z32, I12

CLIMATOTHERAPY AS A SPECIALIZED FORM OF HEALTH TOURISM: A THEORETICAL ANALYSIS AND CONCEPTUAL POSITIONING

PhD Student Vanya Stoeva-Andondova

Abstract: *Based on a theoretical analysis, the study clarifies the nature of climatotherapy, proposes an author-defined conceptualization of the term, and determines its place within the structure of health tourism. It argues that, when combined with tourist mobility, climatotherapy acquires the characteristics of a specialized form of health tourism, based on the interaction between natural climatic resources, therapeutic and preventive effects, and an organized stay in a suitable destination.*

Key words*: climate treatment, climatotherapy, climate prophylaxis, health tourism, climatotherapy tourism, medical tourism*

JEL: Z32, I12

Въведение

Здравният туризъм обединява различни дейности, свързани с лечение, профилактика, възстановяване и поддържане на здравето. Наред с медицинските и уелнес услугите, важно място заемат природните ресурси, сред

[1] e-mail: vanya.andonova@abv.bg, Стопанска академия „Д. А. Ценов“

които климатът има специфична роля. Неговото въздействие се определя от съчетанието на различни климатични фактори, които могат да предизвикат реакции на приспособяване на организма и при подходящи условия да бъдат използвани с лечебна и профилактична цел.

Използването на климата за подобряване на здравето има дълги традиции в медицинската климатология и курортното лечение. В съвременните условия обаче климатолечението все по-често се свързва и с пътуване, престой в подходяща дестинация и използване на здравни и туристически услуги. Климатичните и биоклиматичните условия могат да бъдат важна част и от развитието на специализиран здравно-туристически продукт (Didaskalou & Nastos, 2003; Droli et al., 2022 Smith & Puczkó, 2014).

Това поставя въпроса за мястото на климатолечението в структурата на здравния туризъм. Понятията „климатотерапия“, „климатопрофилактика“ и „климатолечение“ невинаги се използват с еднакво съдържание. В медицинската литература вниманието е насочено основно към лечебното и профилактичното въздействие на климата, докато в туризма се поставя акцент върху пътуването, дестинацията и предлаганите услуги. Така климатолечението се намира в пресечната точка между използването на природните фактори за здравни цели и туристическото пътуване.

Този въпрос е важен и за България, която разполага с разнообразни климатични ресурси и традиции в курортното лечение. Тяхното използване създава възможности за развитие на специализирани форми на здравен туризъм, но изисква по-ясно разграничаване между самото климатолечение и неговото проявление като туристическа дейност.

В тази връзка ***целта*** на настоящия доклад е *да се изясни същността на климатолечението и да се определи неговото място в структурата на здравния туризъм*. За постигането ѝ е приложен теоретичен анализ на научни източници в областта на медицинската климатология, курортното лечение и здравния туризъм. В първата част се разглеждат същността и основните характеристики на климатолечението и се предлага авторово определение, а във втората - се анализира връзката му с основни направления на здравния туризъм.

1. Теоретичен анализ и същност на климатолечението

Климатолечението се основава на целенасоченото използване на природно-климатичните фактори за лечение, профилактика и възстановяване. Температурата и влажността на въздуха, слънчевата радиация, атмосферното налягане и движението на въздушните маси действат едновременно, поради което организмът реагира на климатичната среда като цяло. Именно комплексният характер на това въздействие е една от основните особености на климатолечението (Боров, 1961; Стаматов, 1973).

От медицинска гледна точка климатичните фактори предизвикват различни реакции на организма и включват неговите естествени механизми за

приспособяване. При промяна на обичайната среда човек попада в нови климатични условия, към които организмът постепенно се адаптира. Ефектът зависи както от особеностите на средата, така и от здравословното и функционалното състояние на човека. Поради това климатичното въздействие следва да бъде подходящо подбрано и дозирано, а при необходимост да се съчетава с други лечебни и възстановителни процедури (Боров, 1961; Стаматов, 1973).

Това разбиране е застъпено и в съвременната курортна медицина, където климатотерапията се свързва с използването на климатични фактори за терапевтични цели (Gutenbrunner et al., 2010). Различните климатични среди обаче имат различен лечебен потенциал. Морските и планинските райони например се отличават по съчетанието на температура, влажност, слънчева радиация, атмосферно налягане и движение на въздуха. Следователно значението на дадена среда за климатолечение се определя не само от наличието на „благоприятен климат“, а от конкретното съчетание на факторите и тяхната пригодност за определена здравна цел. Съвременни изследвания също показват, че условията за различни форми на климатотерапия се променят според сезона и характера на активността (Lindner-Cendrowska & Bröde, 2021).

При изясняването на същността на климатолечението е необходимо да се разграничат няколко близки понятия. *Климатотерапията* има преди всичко лечебна насоченост и използва климатичните фактори за терапевтични цели (Gutenbrunner et al., 2010). *Климатопрофилактиката* е насочена към предпазване, укрепване на организма и поддържане на здравето. Разграничаването между лечебното и профилактичното използване на климата има традиции и в българската медицинска климатология (Боров, 1961; Стаматов, 1973).

Понятието *„климатолечение“* има по-широко съдържание и може да обедини лечебното, профилактичното и възстановителното използване на климатичните фактори. Това е важно, тъй като на практика границата между лечение, профилактика и възстановяване невинаги е ясно очертана. Един и същ климатичен ресурс може да се използва с различна цел в зависимост от състоянието на човека, особеностите на средата и начина на прилагане на климатичните въздействия.

Въз основа на направения кратък теоретичен анализ в настоящото изследване, се предлага следното *авторово определение:* ***Климатолечението е целенасочен процес на използване на природно-климатичните фактори за постигане на лечебни, профилактични и възстановителни ефекти върху човешкия организъм. То се осъществява чрез подходящо подбрани и дозирани климатични въздействия, съобразени със здравословното и функционалното състояние на човека.***

Предложеното определение разграничава климатолечението от обикновения престой в среда с благоприятен климат. Водещи са здравната цел и

целенасоченото използване на климатичните фактори, а туристическото пътуване не е задължителна част от самото понятие. Когато обаче климатолечението е свързано с пътуване извън обичайната среда, временно пребиваване в подходяща дестинация и използване на свързани услуги, то придобива характеристиките на *климатолечебен туризъм.* Това разграничение създава основата за определяне на мястото му в структурата на здравния туризъм.

2. Място на климатолечението в структурата на здравния туризъм

Здравният туризъм обхваща различни форми на пътуване, свързани с лечение, профилактика, възстановяване и поддържане на здравето. Сред основните му направления се разграничават медицинският и уелнес туризмът, наред с различни лечебни, рехабилитационни, балнеоложки и спа практики (Smith & Puczkó, 2014). Климатолечението има допирни точки с част от тях, но се отличава по основния ресурс и начина, по който той се използва.

При *медицинския туризъм* водещ мотив за пътуването е получаването на конкретна медицинска услуга - диагностика, лечение или специализирана процедура. При климатолечението основният ресурс е природно-климатичната среда, използвана с лечебна, профилактична или възстановителна цел. Медицинското наблюдение може да бъде част от процеса, но неговата роля зависи от конкретната здравна цел и състоянието на човека. Разлика съществува и спрямо *уелнес туризма,* който е насочен предимно към поддържане на добро физическо и психическо състояние, почивка и подобряване на начина на живот (Smith & Puczkó, 2014). При климатолечението природната среда не е само част от туристическото преживяване, а основен ресурс, чието въздействие се използва целенасочено. Поради това престоят на море или в планината сам по себе си не представлява климатолечение, ако не е свързан с определена лечебна, профилактична или възстановителна цел.

Връзката между климатичните условия и здравния туризъм се открива и в международните изследвания. Климатът и биоклиматичните условия се разглеждат като фактор при развитието на здравно-туристически продукти (Didaskalou & Nastos, 2003), а по-нови изследвания разглеждат възможността климатотерапевтичният престой да бъде оформен като самостоятелен здравно-туристически продукт (Droli et al., 2022). Това позволява климатът да се разглежда не само като природна характеристика на дестинацията, а като ресурс за специализирано здравно-туристическо предлагане.

В този контекст е важно да се направи разграничение между климатолечение и климатолечебен туризъм. *Климатолечението* е свързано с целенасоченото използване на климатичните фактори за здравни цели и не предполага задължително туристическо пътуване. То придобива туристически характер, когато човек напуска обичайната си среда и временно пребивава в дестинация, избрана заради нейния климатичен потенциал, като използва свързани здравни и туристически услуги.

На тази основа в настоящото изследване се предлага следното *авторово определение*: ***Климатолечебният туризъм е специализирана форма на здравния туризъм, при която основен мотив за пътуването и временното пребиваване в дадена дестинация е целенасоченото използване на нейните природно-климатични условия с лечебна, профилактична или възстановителна цел.***

Това разбиране има основа и в българската традиция. Стаматов (1973) разглежда лечебния туризъм във връзка с профилактичната и лечебната роля на курортните фактори, а климатът е представен като ресурс с лечебно и профилактично приложение. В съвременните условия тази връзка позволява климатичните дадености да бъдат разглеждани не само като характеристика на дестинацията, а като основа за създаване на специализирани здравно-туристически продукти.

Мястото на климатолечебния туризъм може да бъде представено чрез взаимодействието на *три основни компонента:* природно-климатичен ресурс, лечебно-профилактично въздействие и туристическа мобилност. Първият осигурява природната основа, вторият определя здравната цел, а третият включва пътуването, временното пребиваване и достъпа до необходимите услуги. Едновременното наличие на тези компоненти отличава климатолечебния туризъм от обикновения престой в дестинация с благоприятен климат (Вж. Фигура 1).

Фигура 1. Концептуален модел на климатолечебния туризъм
Източник: авторска разработка.

Предложеният модел показва, че не всяка дестинация с благоприятен климат може да се определи като климатолечебна. Необходимо е климатичният ресурс да има подходящи качества за лечебно или профилактично приложение и да съществуват условия за неговото целенасочено използване чрез подходящ престой и услуги. Така климатолечебният туризъм заема специфично място в структурата на здравния туризъм - има допирни точки с медицинския и уелнес туризма, но се отличава от тях чрез използването на климата като основен здравен ресурс и чрез съчетаването на здравна цел с туристическо пътуване.

Заключение

Проведеният теоретичен анализ показва, че климатолечението се основава на целенасоченото използване на природно-климатичните фактори за лечебни, профилактични и възстановителни цели. Това го отличава от обикновения престой в среда с благоприятен климат и позволява да бъде разграничено от близките понятия климатотерапия и климатопрофилактика. На тази основа в изследването е предложено авторово определение, което представя климатолечението като по-широко понятие, обединяващо различните здравни цели при използването на климатичната среда. Съществен резултат от анализа е и разграничението между климатолечение и климатолечебен туризъм. Климатолечението придобива туристически характер, когато целенасоченото използване на климатичните фактори е свързано с пътуване и временно пребиваване в дестинация, избрана заради нейния климатичен потенциал. На тази основа климатолечебният туризъм може да бъде позициониран като специализирана форма на здравния туризъм, която има допирни точки с медицинския и уелнес туризма, но се отличава чрез водещата роля на климатичния ресурс.

Предложеният концептуален модел обединява три основни компонента – природно-климатичен ресурс, лечебно-профилактично въздействие и туристическа мобилност. Тяхното взаимодействие превръща климатолечението от здравна практика в специализиран здравно-туристически продукт и позволява по-ясно определяне на неговото място в структурата на здравния туризъм.

За България това разбиране има значение поради разнообразните климатични условия, традициите в курортното лечение и възможностите за съчетаване на климата с балнеолечение, рехабилитация и други здравни услуги. По-ясното разграничаване на климатолечението и оценяването на климатичните ресурси според възможностите им за лечебно и профилактично приложение могат да подпомогнат развитието на специализирани здравно-туристически продукти и позиционирането на страната като дестинация за здравен туризъм.

Използвани източници

Боров, И. Б. (1961). *Медицинска климатология: Климатофизиология, климатопатология и климатотерапия*. Медицина и физкултура.

Стаматов, С. Н. (1973). *Балнео-биоклиматология и лечебен туризъм*.

Didaskalou, E. A., & Nastos, P. T. (2003). The role of climatic and bioclimatic conditions in the development of health tourism product. *Anatolia, 14*(2), 107–126. https://doi.org/10.1080/13032917.2003.9687020

Droli, M., Bašan, L., & Vassallo, F. G. (2022). Positioning climate therapy stays as a health tourism product: An evidence-based approach. *Emerging Science Journal, 6*(2), 256–272. https://doi.org/10.28991/ESJ-2022-06-02-04

Gutenbrunner, C., Bender, T., Cantista, P., & Karagülle, Z. (2010). A proposal for a worldwide definition of health resort medicine, balneology, medical hydrology and climatology. *International Journal of Biometeorology, 54*, 495–507. https://doi.org/10.1007/s00484-010-0321-5

Lindner-Cendrowska, K., & Bröde, P. (2021). The evaluation of biothermal conditions for various forms of climatic therapy based on UTCI adjusted for activity. *Geographia Polonica, 94*(2), 167–182. https://doi.org/10.7163/GPol.0198

Smith, M. K., & Puczkó, L. (2014). *Health, tourism and hospitality: Spas, wellness and medical travel* (2nd ed.). Routledge.